ADMINISTRATĪVĀ APGABALTIESA

Lieta Nr.A420201519
Lietas arhīva Nr. AA43-0859-20/8
ECLI:LV:ADAT:2020:0707.A420201519.16.S

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2020.gada 7.jūlijā

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente Irina Kaļiņina,
tiesnese Margarita Osmane un tiesnese Roze Paegle

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu /pers. A/ un /pers. B/ pieteikumā par pienākuma uzlikšanu Veselības ministrijai izdot labvēlīgāku administratīvo aktu par zāļu *Venofer* iegādes izdevumu kompensēšanu pilnā apmērā, sakarā ar /pers. A/ un /pers. B/ apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2020.gada 19.februāra spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Nacionālā veselības dienesta (turpmāk – Dienests) 2018.gada 5.septembra lēmumu Nr.03.4/3.4-1/12258 nolemts kompensēt /pers. A/ 100 procentu apmērā:

a) zāļu *Acidum tranexamicum* (*Cyklokapron 500mg tabletes,* turpmāk – *Cyklokapron*) 12 iepakojumu (iepakojumā 20 tabletes) iegādes izdevumus 12 mēnešu terapijai, nosakot, ka Dienesta maksimāli apmaksājamā zāļu *Cyklokapron* viena iepakojuma kompensācijas summa ir 15,22 *euro* (bez pievienotā vērtības nodokļa);

b) zāļu *Ferri (III) hydroxidum cum dextranum* (*CosmoFer 50mg/ml-2ml šķīdums injekcijām un infūzijām,* turpmāk – *CosmoFer*) 12 iepakojumu (iepakojumā 5 ampulas) iegādes izdevumus 12 mēnešu terapijai, nosakot, ka Dienesta maksimālā apmaksājamā zāļu *CosmoFer* viena iepakojuma kompensācijas summa ir kompensējamo zāļu sarakstā noteiktā zāļu *CosmoFer* references cena zāļu izsniegšanas brīdī, bet ne vairāk kā 32,25 *euro* (bez pievienotā vērtības nodokļa) (turpmāk – Sākotnējais lēmums Nr.1).

Ar Dienesta 2018.gada 5.septembra lēmumu Nr.03.4/3.4-1/12255 nolemts kompensēt /pers. B/ 100 procetu apmērā:

a) zāļu *Cyklokapron* 12 iepakojumu (iepakojumā 20 tabletes) iegādes izdevumus 12 mēnešu terapijai, nosakot, ka Dienesta maksimāli apmaksājamā zāļu *Cyklokapron* viena iepakojuma kompensācijas summa ir 15,22 *euro* (bez pievienotā vērtības nodokļa);

b) zāļu *CosmoFer* 18 iepakojumu (iepakojumā 5 ampulas) iegādes izdevumus 12 mēnešu terapijai, nosakot, ka Dienesta maksimālā apmaksājamā zāļu *CosmoFer* viena iepakojuma kompensācijas summa ir kompensējamo zāļu sarakstā noteiktā zāļu *CosmoFer* references cena zāļu izsniegšanas brīdī, bet ne vairāk kā 32,25 *euro* (bez pievienotā vērtības nodokļa) (turpmāk – Sākotnējais lēmums Nr.2).

[2] Ar Dienesta 2018.gada 27.novembra lēmumu Nr.03.4/3.4-1/17198 nolemts veikt grozījumus Sākotnējā lēmumā Nr.1, izsakot nolēmuma daļas b) apakšpunktu šādā redakcijā: „b) zāļu *Ferri hydroxidi saccharatum* (*Venofer 20mg/ml šķīdums injekcijām,* turpmāk – *Venofer*) 12 iepakojumu (iepakojumā 5 ampulas) iegādes izdevumus 12 mēnešu terapijai, nosakot, ka Dienesta maksimālā apmaksājamā zāļu *Venofer* viena iepakojuma kompensācijas summa ir kompensējamo zāļu sarakstā noteiktā zāļu *CosmoFer* references cena zāļu izsniegšanas brīdī, bet ne vairāk kā 32,25 *euro* (bez pievienotā vērtības nodokļa). Starpību starp norādīto kompensācijas apmēru par zāļu *Venofer* vienu iepakojumu un aptiekas viena iepakojuma cenu persona, saņemot zāles aptiekā, sedz 22,51 *euro* (bez pievienotā vērtības nodokļa) apmērā par katru iepakojumu" (turpmāk – Sākotnējā lēmuma Nr.1 grozījumi).

Ar Dienesta 2018.gada 27.novembra lēmumu Nr.03.4/3.4-1/17200 nolemts veikt grozījumus Sākotnējā lēmumā Nr.2, izsakot nolēmuma daļas b) apakšpunktu šādā redakcijā: „b) zāļu *Venofer* 18 iepakojumu (iepakojumā 5 ampulas) iegādes izdevumus 12 mēnešu terapijai, nosakot, ka Dienesta maksimālā apmaksājamā zāļu *Venofer* viena iepakojuma kompensācijas summa ir kompensējamo zāļu sarakstā noteiktā zāļu *CosmoFer* references cena zāļu izsniegšanas brīdī, bet ne vairāk kā 32,25 *euro* (bez pievienotā vērtības nodokļa). Starpību starp norādīto kompensācijas apmēru par zāļu *Venofer* vienu iepakojumu un aptiekas viena iepakojuma cenu persona, saņemot zāles aptiekā, sedz 22,51 *euro* (bez pievienotā

vērtības nodokļa) apmērā par katru iepakojumu" (turpmāk – Sākotnējā lēmuma Nr.2 grozījumi).

Nepiekrītot Sākotnējā lēmuma Nr.1 un Sākotnējā lēmuma Nr.2 grozījumiem, līdzpieteicējas tos apstrīdēja Veselības ministrijā (turpmāk – Ministrija).

[3] Ar Ministrijas 2019.gada 21.februāra lēmumu Nr.01-23.3/864 atstāti negrozīti Sākotnējā lēmuma Nr.1 grozījumi (turpmāk – Lēmums Nr.1), savukārt ar Ministrijas 2019.gada 21.februāra lēmumu Nr.01-23.3/853 atstāti negrozīti Sākotnējā lēmuma Nr.2 grozījumi (turpmāk – Lēmums Nr.2). Lēmumi pamatoti ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Atbilstoši Ministru kabineta 2006.gada 31.oktobra noteikumu Nr.899 „Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība" (turpmāk – Noteikumi Nr.899) 96.punktam Dienests veic zāļu vai medicīniskās ierīces cenas aprēķinu atbilstoši references cenas principam, ja konkrētās zāles vai medicīniskās ierīces ir iekļautas A sarakstā un konkrētās slimības gadījumā zāles vai medicīniskās ierīces atbilst šo noteikumu 32.punktā minētajiem A saraksta veidošanas principiem.

Tādējādi individuālām personām zāļu iegādes izdevumi kompensējami, ievērojot references principu, pie nosacījuma, ka konkrētās zāles ir iekļautas kompensējamo zāļu sarakstā (viens nosacījums) un (otrs kumulatīvs nosacījums) konkrētas slimības gadījums atbilst Noteikumu Nr.899 32.punkta prasībām.

[3.2] Zāles *Venofer* ar Veselības ekonomikas centra 2010.gada 29.novembra lēmumu Nr.517 iekļautas kompensējamo zāļu A sarakstā.

Atbilstoši zāļu *Venofer* aprakstam tās tiek indicētas dzelzs deficīta stāvokļu ārstēšanai. /pers. A/ noteiktas šādas diagnozes: Villebranda slimība; Monorāģija (SSK-10 kods D68.0). /pers. A/ zāles *Venofer* nepieciešamas dzelzs deficīta anēmijas terapijai.

Savukārt /pers. B/ noteiktas šādas diagnozes: V faktora deficīts; Villebranda slimība; Monorāģija, atkārtotas, biežas deguna asiņošanas (SSK-10 kods D68.2 un D68.0). /pers. B/ zāles *Venofer* nepieciešamas biežo asiņošanu dēļ izraisītai pazemināta dzelzs deficīta terapijai.

Noteikumu Nr.899 35.punkts noteic, ka kompensējamo zāļu A sarakstā iekļautajai konkrētajai zāļu grupai tiek aprēķināta references cena, kas ir līdzvērtīgas terapeitiskās efektivitātes grupas lētāko zāļu aptiekas cena. Atbilstoši Dienesta mājaslapas sadaļā „Kompensējamie medikamenti" publicētajai informācijai par „Kompensējamo zāļu A un B saraksts (no 2019.gada 1.marta)" zāļu *CosmoFer* aptiekas cena ir 36,12 *euro* (ieskaitot pievienotās vērtības nodokli).

Savukārt ar Sākotnējo lēmumu grozījumiem līdzpieteicējām kompensēti zāļu *Venofer* iegādes izdevumi 12 mēnešiem, kura viena iepakojuma kompensācijas summa ir kompensējamo zāļu sarakstā noteiktā *CosmoFer* references cena zāļu izsniegšanas brīdī, bet ne vairāk, kā 32,25 *euro* (bez pievienotā vērtības nodokļa).

Ņemot vērā, ka zāļu grupā *Ferri hydroxidi saccharatum* (ATĶ B03AC) lētākās zāles ir *CosmoFer*, tad līdzpieteicējām zāļu *Venofer* kompensācijas cena tika noteikta atbilstoši zāļu *CosmoFer* aptiekas cenai.

Ievērojot minēto, Dienests pareizi piemērojis Noteikumu Nr.899 96., 32. un 35.punktu, kompensējot līdzpieteicējām zāļu *Venofer* iegādes izdevumus.

[3.3] 2017.gada 2.maijā Ministrija pieņēma lēmumu Nr.01-23.3/2035, savukārt 2017.gada 3.maijā – lēmumu Nr.01-23.3/2069, ar kuriem tika konstatēts, ka līdzpieteicējām nepieciešama zāļu *Cyklokapron* un *Venofer* iegādes izdevumu kompensācija. Zāles *Cyklokapron* nebija iekļautas kompensējamo zāļu sarakstā, savukārt zāles *Venofer* bija iekļautas kompensējamo zāļu sarakstā diagnozēm, kas nebija noteiktas līdzpieteicējām – hroniska nieru mazspēja (N18.0, N18.8, N18.9); transplantēta niere (Z94.0).

Veicot apstākļu izvērtējumu, secināts, ka līdzpieteicēju gadījums atbilda Noteikumu Nr.899 92.1. un 92.2.apakšpunkta nosacījumam par zāļu iegādes izdevumu kompensāciju individuālām personām, līdz ar to tika atzītas tiesības saņemt zāļu *Cyklokapron* un *Venofer* iegādes izdevumu kompensāciju.

Tādējādi līdzpieteicējām ar Dienesta 2017.gada 11.maija lēmumu Nr.03.4/3.4-1/6409 un 23.maija lēmumu Nr.03.4/3.4-1/7041 tika kompensēti zāļu *Venofer* iegādes izdevumi atbilstoši Noteikumu Nr.899 100.punktam 100 procentu apmērā.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 70.panta trešajai daļai administratīvais akts ir spēkā tik ilgi, līdz to atceļ, izpilda vai vairs nevar izpildīt sakarā ar faktisko vai tiesisko apstākļu maiņu. Līdz ar to līdzpieteicēju tiesības saņemt zāļu kompensāciju tiek ierobežotas ar Dienesta lēmumu (administratīvo aktu) spēkā esību.

Iepriekš minētie Dienesta lēmumi par zāļu *Venofer* iegādes izdevumu kompensāciju 100 procentu apmērā 12 mēnešu periodā zaudēja spēku ar tā izpildi, t.i., 2018.gada 23.maijā, ņemot vērā, ka ar tiem nolemts kompensēt zāles 12 mēnešu periodā. Līdz ar to tiesiskās paļāvības pamats, kas līdzpieteicējām izrietēja no Dienesta lēmumu par zāļu *Venofer* iegādes izdevumu kompensāciju 100 procentu apmērā 12 mēnešu periodā, beidzās ar brīdi, kad lēmumi zaudēja spēku, t.i., tika izpildīti.

[4] Līdzpieteicējas iesniedza Administratīvajā rajona tiesā pieteikumu par Lēmuma Nr.1 un Lēmuma Nr.2 (turpmāk abi kopā – Lēmumi) atcelšanu. Pieteikums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[4.1] 2007.gadā līdzpieteicējām tika noteiktas ģenētiski iedzimtu retu hematoloģiska rakstura saslimšanu diagnozes (*Von Willebranda* slimība un V faktora deficīts), kuru izpausmes abām personām ir kopš bērnības. Līdzpieteicējām tika noteikta dzīvību glābjoša terapija ar *Venofer* un *Cyklokapron*.

No 2007.gada /pers. A/ kā māte savam bērnam /pers. B/ un pati sev realizēja *Venofer* medikamenta iegādi par saviem privātajiem līdzekļiem desmit gadu garumā.

[4.2] Līdzpieteicējas ģenētiski pārmantotās saslimšanas rezultātā ir invalīdes kopš bērnības. /pers. A/ vairākus gadus piešķirts trūcīgas personas (ģimenes) statuss, savukārt /pers. B/ mācās augstskolā.

Nesaņemot pilnīgu (turklāt ieplānoto) atbalstu ārstēšanā izmantojamā medikamenta *Venofer* iegādei, pasliktināsies līdzpieteicēju veselības stāvoklis, un neatgriezeniski tiks sagrauta veselība. Ar personas atstāšanu bez dzīvību glābjošā medikamenta tiek pārkāptas obligāto materiālo tiesību normas, un tiek radīts būtisks līdzpieteicēju tiesību un tiesisko interešu aizskārums.

[4.3] Līdzpieteicēju gadījums šajos konkrētajos apstākļos atzīts par netipisku, un tam nav piemērojamas individuālā kompensācijas mehānisma tiesiskās sekas – zāļu iegādes izdevumu kompensācijas atteikums, – bet zāles *Venofer* un *Cyklokapron* izdevumi kompensējami atbilstoši pieprasījumam un ārstu konsīlija lēmumam (*Senāta 2011.gada 14.oktobra spriedumu lietā Nr.SKA-394/2011*) . *Venofer* iegādes izdevumi nesasniedz normatīvajos aktos noteikto kompensējamo zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu maksimālo apjomu vienam pacientam 12 mēnešu periodā 14 228,72 *euro*.

[5] Ar Administratīvās rajona tiesas spriedumu līdzpieteicēju pieteikums noraidīts. Spriedums pamatots ar turpmāk minētajiem argumentiem.

[5.1] Ministru kabinets, pieņemot Noteikumus Nr.899, ir noteicis kompensācijas kārtības pamatprincipus, pirmkārt, nosakot, ka kompensējamo zāļu sarakstā iekļauto zāļu iegādes izdevumus sedz pacientiem, kuriem ir diagnosticēta kāda no šo noteikumu 1.pielikumā minētajām slimībām, ņemot vērā slimības raksturu un smaguma pakāpi un ievērojot noteiktos kompensācijas ierobežojumus un izrakstīšanas nosacījumus. Otrkārt, paredzot, ka kompensējamo zāļu iegādes izdevumus sedz, piemērojot noteiktas kompensācijas kategorijas.

Atbilstoši Noteikumu Nr.899 3.punktam kompensējamo zāļu sarakstā iekļauto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumus saskaņā ar šiem noteikumiem sedz, ņemot vērā slimības raksturu un smaguma pakāpi un ievērojot noteiktos kompensācijas ierobežojumus un izrakstīšanas nosacījumus, pacientiem, kuriem ir diagnosticēta kāda no šo noteikumu 1.pielikumā minētajām slimībām, vai šo noteikumu 92.1.apakšpunktā noteiktajā gadījumā.

Ministrija 2017.gada 2.maija lēmumā Nr.01-23.3/2035 un 2017.gada 3.maija lēmumā Nr.01-23.3/2069, veicot apstākļu izvērtējumu, secināja, ka /pers. A/ gadījums atzīstams par netipisku, nepiemērojot atteikumu atbilstoši Noteikumu Nr.899 92.2.apakšpunkta nosacījumiem. Savukārt attiecībā uz /pers. B/ zāļu iegādes izdevumu kompensācijas gadījumu piemērots Noteikumu Nr.899 92.1.apakšpunkts. Ministrija atzina līdzpieteicēju tiesības saņemt zāļu *Cyklokapron* un *Venofer* iegādes izdevumu kompensāciju un uzdeva Dienestam nekavējoties kompensēt līdzpieteicējām *Cyklokapron* un *Venofer* iegādes izdevumus atbilstoši SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" ārstu konsīlija 2016.gada 23.novembra lēmumam (*lietas 1.sējuma 43.-47.un 50.-57.lapa*).

Zāļu *Cyklokapron* iegādes izdevumi līdzpieteicējām tiek kompensēti pilnā apmērā. Lietā ir strīds tikai par zāļu *Venofer* iegādes izdevumu kompensācijas apmēru.

[5.2] Atbilstoši Noteikumiem Nr.899 pacienti kompensējamās zāles var saņemt vispārējā veidā, t.i., kad pacientiem tiek kompensētas zāles, kas iekļautas kādā no kompensējamo zāļu sarakstiem (A, B, C, M – kompensējamo zāļu saraksti) vai arī individuālā kārtā, kad pacientiem tiek kompensēti zāļu iegādes izdevumi, ja pacienta diagnoze nav iekļauta Noteikumu Nr.899 1.pielikumā „Slimības, kuru ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumi tiek kompensēti" vai arī zāles nav iekļautas kompensējamo zāļu sarakstā. Līdzpieteicēju gadījumā piemērojamas tiesību normas, kas nosaka kārtību zāļu iegādes izdevumu kompensācijai individuālā kārtā, ņemot vērā, ka Ministrija līdzpieteicējas /pers. A/ gadījumu atzinusi par netipisku, nepiemērojot atteikumu atbilstoši Noteikumu Nr.899 92.2.apakšpunkta nosacījumiem, savukārt līdzpieteicējas /pers. B/ tiesības saņemt zāļu *Cyklokapron* un *Venofer* iegādes izdevumu kompensāciju atzītas, pamatojoties uz Noteikumu Nr.899 92.1.apakšpunktu.

Zāļu un medicīnisko ierīču kompensācijas kārtība individuālām personām ietverta Noteikumu Nr.899 XII nodaļā (92.-104.punkts). Saskaņā ar Noteikumu Nr.899 96.punktu Dienests veic zāļu vai medicīniskās ierīces cenas aprēķinu atbilstoši references cenas principam, ja konkrētās zāles vai medicīniskās ierīces ir iekļautas A sarakstā un konkrētās slimības gadījumā zāles vai medicīniskās ierīces atbilst šo noteikumu 32.punktā minētajiem A saraksta veidošanas principiem.

Līdz ar to individuālām personām zāļu iegādes izdevumi kompensējami, ievērojot references cenas principu, pie nosacījuma, ka konkrētās zāles (šajā gadījumā *Venofer*) ir iekļautas kompensējamo zāļu sarakstā un konkrētās slimības (*Villebranda* slimības izraisīts dzelzs deficīts) gadījums atbilst Noteikumu Nr.899 32.punkta prasībām.

Lietā konstatējams, ka zāles *Venofer* un *CosmoFer* ir Dienesta izvērtētas un iekļautas kompensējamo zāļu A sarakstā diagnozēm – hroniska nieru mazspēja (N18.1-N18.5, N18.9) un transplantēta niere (Z94.0) – viena zāļu vispārīgā nosaukuma ietvaros: *Ferri hydroxidi saccharatum* (ATĶ B03AC).

Atbilstoši Noteikumu Nr.899 35.punktam katrai A sarakstā iekļautajai zāļu vai medicīnisko ierīču grupai tiek aprēķināta references cena, kas ir līdzvērtīgas terapeitiskās efektivitātes grupas lētāko zāļu vai lētākās medicīniskās ierīces aptiekas cena. References cena ir pamats kompensācijas summas aprēķinam.

Zāļu *Venofer* viena iepakojuma (iepakojumā 5 ampulas) aptiekas cena ir 54,76 *euro* (bez pievienotā vērtības nodokļa), bet kompensējamo zāļu sarakstā iekļauto references zāļu *CosmoFer* viena iepakojuma (iepakojumā 5 ampulas) aptiekas cena ir 32,25 *euro* (bez pievienotā vērtības nodokļa). Tas nozīmē, ka, pamatojoties uz Noteikumu Nr.899 35. un 96.punktu, līdzpieteicējām piemērojama zāļu *Venofer* kompensācija tādā apmērā, kāda tā ir zālēm *CosmoFer*. Ņemot vērā minēto, līdzpieteicējām ir jāveic maksājums no saviem līdzekļiem 22,51 *euro* (bez pievienotā vērtības nodokļa) par katru

Venofer iepakojumu, kas ir cenas starpība references zālēm.

Tiesa atzina, ka Ministrija Lēmumos pareizi interpretējusi Noteikumu Nr.899 normas, piemērojot līdzpieteicēju gadījumā zālēm *Venofer* references cenas principu. Tiesa nesaskatīja tiesisku pamatu atkāpties no Noteikumu Nr.899 35. un 96.punkta regulējuma, lai līdzpieteicējām *Venofer* iegādes izdevumus kompensētu pilnā apmērā, nepiemērojot references cenas principu.

[5.3] Līdzpieteicējas norāda, ka, ņemot vērā, ka viņu gadījumus Ministrija bija atzinusi par netipiskiem, viņām pienākas beznosacījuma zāļu *Venofer* iegādes izdevumu kompensācija.

Tiesa atzina, ka apstāklis, ka līdzpieteicēju gadījumi tika atzīti par netipiskiem, nenozīmē, ka līdzpieteicēju gadījumā nebūtu piemērojami pārējie Noteikumu Nr.899 punkti, tostarp XII nodaļas „Zāļu un medicīnisko ierīču kompensācija individuālām personām" normatīvais regulējums par zāļu cenas aprēķinu atbilstoši references cenas principam.

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka situācijā, kad valsts ir apņēmusies apmaksāt konkrētu slimību ārstēšanai nepieciešamos medikamentus, tai ir tiesības noteikt šo medikamentu iegādes izdevumu kompensācijas kārtību (*Satversmes tiesas 2013.gada 9.aprīļa sprieduma lietā Nr.2012-14-03 15.1.punkts*).

Noteikumu Nr.899 96.punkts ietver pienākumu Dienestam veikt zāļu vai medicīniskās ierīces cenas aprēķinu atbilstoši references cenas principam, ja konkrētās zāles vai medicīniskās ierīces ir iekļautas A sarakstā un konkrētās slimības gadījumā zāles vai medicīniskās ierīces atbilst šo noteikumu 32.punktā minētajiem A saraksta veidošanas principiem.

Noteikumos Nr.899 esošie ierobežojumi ir vērsti uz to, lai nodrošinātu iespēju robežās maksimāli plašam pacientu lokam maksimāli efektīvā veidā saņemt zāļu iegādes izdevumu kompensāciju un līdz ar to sekmētu veselības aizsardzību atbilstoši Latvijas Republikas Satversmes 111.pantam. Neievērojot ierobežojumus, tiktu apdraudētas citu pacientu tiesības saņemt zāles, kuras viņiem pienākas saskaņā ar normatīvajos aktos paredzētajām garantijām. Nenosakot šādus ierobežojumus, pacientu skaits, kuri varētu saņemt individuālo kompensāciju, tiktu samazināts, jo piešķirto līdzekļu būtu par maz. Valsts resursi tiek izmantoti tā, lai no tiem gūtu labumu pēc iespējas lielāks cilvēku skaits.

No tiesībām uz veselību valstij neizriet pienākums nodrošināt ikvienam nepieciešamās zāles bez maksas. Šāds pienākums neizriet arī no tiesībām uz dzīvību un tiesībām uz privāto dzīvi (*Satversmes tiesas 2008.gada 29.septembra sprieduma lietā Nr.2008-37-03 12.1.1.punkts*). Valstij ir pienākums nodrošināt efektīvu resursu izmantošanu un panākt taisnīgu līdzsvaru veselības aprūpei atvēlēto finanšu resursu sadalē (*Satversmes tiesas 2010.gada 7.janvāra sprieduma lietā Nr.2009-12-03 17.punkts*).

Noteikumu Nr.899 100.punktā noteiktais kompensējamo zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu apjoms vienam pacientam 12 mēnešu periodā 14 228,72 *euro* ir valsts noteiktais maksimālais kompensējamo izdevumu apmērs 12 mēnešu periodā, un tas neatceļ pārējo XII nodaļā „Zāļu un medicīnisko ierīču kompensācija individuālām personām" (92.-104.punkts) iekļauto normu piemērošanu, tostarp 96.punktā noteikto references cenas principu, kā to kļūdaini uzskata līdzpieteicējas (*lietas 1.sējuma 6.lapa*).

[5.4] Vērtējot līdzpieteicēju argumentu, ka 2017.gadā Dienests pieņēma lēmumus kompensēt zāļu *Venofer* iegādes izdevumus pilnā apmērā, nepiemērojot references cenas principu, norādīts turpmākais.

Ar Ministrijas 2017.gada 2.maija un 3.maija lēmumiem Nr.01-23.3/2035 un Nr.01-23.3/2069 tika atzītas līdzpieteicēju tiesības saņemt zāļu *Cyklokapron* un *Venofer* iegādes izdevumu kompensāciju (*lietas 1.sējuma 43.-47, 50.-57.lapa*). Ministrija iepriekš minētajos lēmumos nenoteica zāļu iegādes izdevumu kompensācijai konkrētu summu, bet gan uzdeva Dienestam nekavējoties kompensēt līdzpieteicējām zāļu *Cyklokapron* un *Venofer* iegādes izdevumus atbilstoši SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" ārstu konsīlija 2016.gada 23.novembra lēmumam.

Dienests attiecīgi ar 2017.gada 11.maija lēmumu Nr.03.4/3.4-1/6409 un 23.maija lēmumu Nr.03.4/3.4-1/7041 nolēma zāļu *Venofer* iegādes izdevumus kompensēt, nepiemērojot Noteikumu Nr.899 96.punktu (references cenas principu) (*lietas 1.sējuma 48. un 58.lapa*).

No zāļu kompensācijas individuālām personām normatīvā regulējuma izvērtējuma tiesa secināja, ka Dienests 2017.gadā kļūdaini attiecībā uz zālēm *Venofer* nav piemērojis Noteikumu Nr.899 96.punktā noteikto references cenas principu. Arī Ministrijas pārstāve tiesas sēdē skaidroja, ka Dienests kļūdaini pieņēmis iepriekš minētos lēmumus kompensēt zāļu *Venofer* izdevumus, nepiemērojot references cenas principu, taču Ministrijai par šiem lēmumiem nebija informācijas, jo tie netika apstrīdēti (*lietas 1.sējuma 198.lapas otrā puse*).

Tiesa atzina, ka Dienesta kļūda kompensēt zāļu *Venofer* iegādes izdevumus, nepiemērojot references principu, nevar būt par pamatu tam, lai iestāde šādu kļūdainu praksi turpinātu.

Ja iestāde ir pieļāvusi, iespējams, prettiesisku rīcību, tas tomēr nenozīmē, ka šāda rīcība ir turpināma (*J.Briede, E.Levits, 6.panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Briede J. (Zin. red.) Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 129.lpp.*). Ar tiesību normām pretēju iestādes rīcību nevar pamatot tiesību piešķiršanu, ja personai tās nepienākas (*Senāta 2011.gada 5.septembra spriedums lietā Nr.SKA-308/2011*).

Noteikumos Nr.899 esošie ierobežojumi ir vērsti uz to, lai nodrošinātu iespēju robežās maksimāli plašam pacientu lokam maksimāli efektīvā veidā saņemt zāļu iegādes izdevumu kompensāciju.

[5.5] Attiecībā uz līdzpieteicēju argumentu, ka Dienests un Ministrija uzskatāmi nepamatoti novilcināja laiku lēmumu pieņemšanā, tiesa nekonstatēja procesuālus pārkāpumus Lēmumu pieņemšanā, kā arī lietas ļaunprātīgu novilcināšanu vai bezdarbību, savukārt kavēšanās atsevišķu iesniegumu izskatīšanā nav vērtējama kā būtisks procesuāls pārkāpums, kas radījis konkrētas negatīvas sekas līdzpieteicējām.

[5.6] Attiecībā uz pieteikumā izteikto lūgumu piedzīt no Ministrijas visus tiesvedības izdevumus tiesa norādīja, ka saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 92.pantu ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, arī morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko rīcību. No minētās tiesību normas izriet, ka prasījums par atlīdzinājumu nav patstāvīgs prasījums, bet tas ir pakārtots pamatprasījumam (*Senāta 2018.gada 23.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-1580/2018 8.punkts, 2018.gada 7.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-174/2018 6.punkts*).

Ievērojot apstākli, ka tiesa nav konstatējusi Lēmumu prettiesiskumu, nav konstatējams pamats līdzpieteicēju pieteikto mantisko zaudējumu atlīdzināšanai.

[5.7] Tiesa atzina, ka līdzpieteicēju gadījumā ir piemērojams Noteikumu Nr.899 35. un 96.punkts par references cenu zālēm *Venofer*, līdz ar to nav pamata uzlikt par pienākumu Ministrijai kompensēt līdzpieteicējām zāļu *Venofer* iegādes izdevumus pilnā apmērā, nepiemērojot references cenas principu.

[5.8] Tiesa izskaidroja līdzpieteicējām, ka atbilstoši Rīgas domes 2013.gada 15.janvāra saistošo noteikumu Nr.202 „Par ģimenes vai atsevišķi dzīvojošas personas atzīšanu par trūcīgu vai maznodrošinātu un sociālajiem pabalstiem Rīgas pilsētas pašvaldībā" X nodaļas „Pabalsts veselības aprūpei" 59.2.apakšpunktam viņām ir iespēja pieteikties uz pašvaldības pabalstu kompensējamo zāļu sarakstā iekļauto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu daļas samaksai.

[6] Par Administratīvās rajona tiesas spriedumu līdzpieteicējas iesniedza apelācijas sūdzību, kurā uzskata pirmās instances tiesas spriedumu par nepamatotu un lietas izskatīšanu par pārāk ilgu.

[6.1] Līdzpieteicējas argumentē, ka kompensējamo zāļu A sarakstā iekļautās zāles *Venofer* nieru slimniekiem tiek kompensētas bez references starpības maksājuma, līdz ar to arī viņām minētās zāles būtu kompensējamas bez references starpības maksājuma.

[6.2] Apstāklis, ka līdzpieteicēju gadījumi atzīti par netipiskiem, pieļauj Noteikumos Nr.899 paredzēto nosacījumu nepiemērošanu uz konkrētajiem gadījumiem.

[7] Paskaidrojumā Ministrija apelācijas sūdzību uzskata par nepamatotu, savukārt pirmās instances tiesas spriedumu atzīst par tiesisku un pamatotu.

[8] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmajai daļai apelācijas instances tiesa administratīvo lietu izskata rakstveida procesā.

Motīvu daļa

[9] Kā pamatoti atzina pirmās instances tiesa, zāļu *Cyklokapron* iegādes izdevumi līdzpieteicējām tiek kompensēti pilnā apmērā. Lietā ir strīds tikai par zāļu *Venofer* iegādes izdevumu kompensācijas apmēru.

[10] Apgabaltiesa konstatē, ka zāles *Venofer* iekļautas Kompensējamo zāļu A sarakstā (*šeit un turpmāk 2020.gada 1.jūlija redakcijā*) terapeitiskā grupā ATĶ kods B03AC, pozīcijas Nr.617 un 618. Minētajā terapeitiskā grupā ir ietvertas arī zāles *CosmoFer* (ATĶ kods B03AC, pozīcija Nr.616), kuras ir grupā lētākās zāles un atbilstoši kurām ir aprēķināta arī references cena šajā terapeitiskajā grupā.

[11] Atbilstoši Noteikumu Nr.899 33.punktā noteiktajam zāles A sarakstā grupē līdzvērtīgās terapeitiskās efektivitātes zāļu grupās, ņemot vērā zāļu formu, zāļu stiprumu.

Noteikumu Nr.899 35.punkts noteic, ka katrai A sarakstā iekļautajai zāļu vai medicīnisko ierīču grupai tiek aprēķināta references cena, kas ir līdzvērtīgas terapeitiskās efektivitātes grupas lētāko zāļu vai lētākās medicīniskās ierīces aptiekas cena. References cena ir pamats kompensācijas summas aprēķinam.

Lai aprēķinātu references cenu A sarakstā iekļautajām zālēm un medicīniskajām ierīcēm, piemēro Noteikumu Nr.899 36.punktā minētos principus, tostarp principu, ka references cenu katram zāļu nosaukumam nosaka, pamatojoties uz līdzvērtīgas terapeitiskās efektivitātes grupas references zāļu ārstēšanas izmaksām atbilstoši definētajai diennakts devai ATC/DDD klasifikācijā, ņemot vērā zāļu formu, stiprumu un zāļu iepakojuma lielumu. Savukārt atbilstoši minēto noteikumu 36.[1]punktam vienas references grupas ietvaros references cenu var noteikt vairākām zālēm vai medicīniskajām ierīcēm.

[12] No Noteikumu Nr.899 iepriekš minētajām tiesību normām secināms, ka vienas references grupas ietvaros references cenu nosaka zālēm ar līdzvērtīgu terapeitisko efektivitāti, citstarp, ņemot vērā zāļu formu, stiprumu un zāļu iepakojuma lielumu. Turklāt no nosacījuma, ka vienas grupas ietvaros references cenu var noteikt arī vairākām zālēm, izriet tas, ka vienas references cenas noteikšana vairākām zālēm ir atsevišķi jāpamato un jāpierāda, ka grupā ietvertās zāles ir līdzvērtīgas terapeitiskās efektivitātes ziņā.

[13] /pers. B/ ar SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" Latvijas Onkoloģijas centra 2018.gada 25.jūlija ārstu konsīlija lēmumu noteiktas diagnozes: V faktora deficīts; Villebranda slimība; Monorāģija; Atkārtotas, biežas deguna asiņošanas (SSK-10 kodi D68.2 un D68.0). Zāles *Venofer* nepieciešamas biežo asiņošanu dēļ izraisītai pazemināta

dzelzs deficīta terapijai.

/pers. A/ ar SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" Latvijas Onkoloģijas centra 2018.gada 25.jūlija ārstu konsīlija lēmumu noteiktas diagnozes: Villebranda slimība; Monorāģija (SSK-10 kods D68.0). Zāles *Venofer* nepieciešamas dzelzs deficīta anēmijas terapijai.

Kā atzina Ministrija, atbilstoši zāļu *Venofer* aprakstam tās tiek indicētas dzelzs deficīta stāvokļu ārstēšanai.

[14] No 2018.gada 14.septembra izraksta izriet informācija par zāļu *Cosmofer* nepanesību līdzpieteicējām (*lietas 1.sējuma 124.lapa*), arī SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" 2018.gada 21.oktobra vēstulē norādīts, ka pacientei /pers. A/ ir bijusi anafilaktiska reakcija uz zālēm *Cosmofer* (*lietas 1.sējuma 122.lapa*).

Ar 2018.gada 26.oktobra SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" konsīlija lēmumiem par vienīgo dzelzs deficīta anēmijas terapijai nepieciešamo medikamentu līdzpieteicējām atzīts *Venofer* (*lietas 1.sējuma 156.-160.lapa*).

[15] Ievērojot Noteikumu Nr.899 33. un 36.punkta normatīvo regulējumu, ka zāles Kompensējamo zāļu A sarakstā grupē līdzvērtīgās terapeitiskās efektivitātes zāļu grupās, ņemot vērā zāļu formu, zāļu stiprumu vienas references grupas ietvaros un references cenu nosaka zālēm ar līdzvērtīgu terapeitisko efektivitāti, citstarp, ņemot vērā zāļu formu, stiprumu un zāļu iepakojuma lielumu, kopsakarā ar SIA „Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca" konsīlija lēmumos atzīto, ka, lai nepakļautu pacientes dzīvību bīstamai alerģiskai reakcijai/anafilaksei, ievadot *Cosmofer*, par vienīgo dzelzs deficīta anēmijas terapijai nepieciešamo medikamentu līdzpieteicējām atzīstams *Venofer*, secināms, ka Kompensējamo zāļu A sarakstā terapeitiskā grupā ATĶ B03AC pozīcijām Nr.617 un 618 nosakāma atsevišķa references cena, jo līdzpieteicēju gadījumā grupā B03AC iekļautās zāles *Cosmofer* ir viņu dzīvībai bīstamas, līdz ar to tās nav līdzvērtīgas terapeitiskās efektivitātes ziņā zālēm *Venofer* un nevar būt par pamatu references cenas noteikšanā zālēm ar vispārīgo nosaukumu *Ferri hydroxidi saccharatum* izskatāmajā administratīvajā procesā. Turklāt ņemamas vērā arī atšķirības zāļu stiprumā terapeitiskā grupā ATĶ kods B03AC, pozīcijas Nr.616, 617 un 618. Zāļu *Cosmofer* stiprums ir 100 mg/2 ml, savukārt zāļu *Venofer* stiprums ir 100 mg/5 ml, kas ir vēl viens pamats noteikt atšķirīgas references cenas zālēm *Venofer*.

Apgabaltiesa uzskata, ka nav iespējama situācija, ka vienā grupā tiek iekļautas zāles ar tik atšķirīgu iedarbību uz personas veselību, it īpaši ņemot vērā, ka grupas B03AC lētākās zāles ir pilnīgi nepiemērotas līdzpieteicēju ārstēšanai un ir pat bīstamas viņu dzīvībai, līdz ar to *Cosmofer* aptiekas cenu nevar ņemt par pamatu references cenas noteikšanai grupā ietvertām zālēm *Venofer*, kurām cenas ziņā grupā ar kodu B03AC nav citas alternatīvas, lai tās kā lētākās būtu iespējams noteikt lietošanai līdzpieteicējām.

Tas, ka Kompensējamo zāļu A sarakstā vienas grupas ietvaros ir iespējams noteikt atšķirīgas references cenas zālēm pat ar vienādu nosaukumu un vienādu stiprumu, izriet, piemēram, no Kompensējamo zāļu A sarakstā terapeitiskā grupā ar vispārējo nosaukumu *Ferrum* (ATĶ kods B03AB05, pozīcijas Nr.619 un 620) un arī citās grupās noteiktā.

Par to, vai būtu grozāms Kompensējamo zāļu A saraksts, terapeitiskā grupā ATĶ B03AC aprēķinot zālēm *Venofer* atsevišķu references cenu arī citu pacientu vajadzībām, jāpieņem lēmums iestādei piešķirtās rīcības brīvības ietvaros.

[16] Apgabaltiesa konstatē, ka Kompensējamo zāļu A sarakstā (izmaiņas no 2020.gada 1.jūlija) pozīcijās Nr.617 un 618 abu zāļu *Venofer* aptiekas cenas ir ar viena centa starpību, līdz ar to, aprēķinot atsevišķu references cenu zālēm *Venofer,* līdzpieteicējam iegādes izdevumi praktiski tiks kompensēti pilnā apmērā. Tas nozīmē, ka līdzpieteicēju pieteikums par labvēlīgāka administratīvā akta, ar kuru zāļu *Venofer* iegādes izdevumi līdzpieteicējām tiktu kompensēti pilnā apmērā, izdošanu ir apmierināms.

[17] Izvērtējot pieteikumā izteikto lūgumu piedzīt no Ministrijas visus tiesvedības izdevumus, secināms, ka līdzpieteicējas lūdz atlīdzināt viņām samaksāto valsts nodevu, jo citi maksājumu dokumenti lietā nav iesniegti.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, ja pieteikums pilnībā vai daļā apmierināts, tiesa piespriež no atbildētāja par labu pieteicējam samaksāto valsts nodevu.

Ievērojot, ka valsts nodevu gan par pieteikumu, gan par apelācijas sūdzību lietā ir maksājusi /pers. B/, viņai valsts budžetā samaksātās valsts nodevas summas ir atlīdzināmas no Ministrijas budžeta līdzekļiem.

[18] Izvērtējot līdzpieteicēju argumentu, ka lietas izskatīšana pirmās instances tiesā bija pārāk ilga, apgabaltiesa konstatē, ka Administratīvajā rajona tiesā 2019.gada 2.aprīlī saņemts līdzpieteicēju pieteikums. Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2019.gada 9.aprīļa lēmumu, kas noformēts rezolūcijas veidā, pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 190.panta $1.^1$ daļu, tika pagarināts pieteikuma izlemšanas termiņš līdz 2019.gada 23.aprīlim, jo tiesnesei bija nepieciešams saņemt informāciju no VAS „Latvijas Pasts" un Ministrijas par to, kad Lēmumi nodoti VAS „Latvijas Pasts" un kad tie faktiski nosūtīti līdzpieteicējām. Administratīvās rajona tiesas tiesnese s 2019.gada 23.aprīļa lēmumā konstatēts, ka līdzpieteicējas nokavēja pieteikuma iesniegšanas termiņu, līdz ar to noteikts termiņu trūkumu novēršanai – lūguma atjaunot procesuālo termiņu un objektīvu kavējuma apstiprinošu pierādījumu iesniegšanai tiesā līdz 2019.gada 23.maijam. Neskatoties uz viena mēneša noteikto termiņu trūkumu novēršanai, līdzpieteicēju iesniegums Administratīvajā rajona tiesā saņemts tiesneses noteiktā termiņa pēdējā dienā, t.i., 2019.gada 23.maijā.

Ar Administratīvās rajona tiesas tiesneses 2019.gada 30.maija lēmumu pieņemts līdzpieteicēju pieteikums un

ierosināta administratīvā lieta, kas pēc būtības tika izskatīta 2020.gada 29.janvārī, savukārt spriedums sastādīts 2020.gada 19.februārī.

Apgabaltiesa, ņemot vērā lietā izvirzītā strīda sarežģītību un pārbaudāmo apstākļu apjomu, uzskata, ka konkrētās lietas izskatīšana pirmās instances tiesā nav bijusi nesamērīgi ilga. Apgabaltiesa konstatē, ka līdzpieteicējas nebija pārāk aktīvas pieteikuma un tiesas pieprasīto paskaidrojumu iesniegšanā, jo visas procesuālās darbības veica termiņa pēdējā dienā, līdz ar to pretenzijas par lietas izskatīšanas novilcināšanu pirmās instances tiesā nav pamatotas.

[19] Izvērtējot līdzpieteicēju argumentu, ka Dienests un Ministrija uzskatāmi nepamatoti novilcināja laiku Lēmumu pieņemšanā, Administratīvā apgabaltiesa saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturto daļu pievienojas pirmās instances tiesas secinājumam, ka administratīvajā procesā iestādē nav konstatējami procesuālie pārkāpumi Lēmumu pieņemšanā, kā arī lietas ļaunprātīga novilcināšana vai bezdarbība, savukārt kavēšanās atsevišķu iesniegumu izskatīšanā nav vērtējama kā būtisks procesuāls pārkāpums, kas būtu radījis konkrētas negatīvas sekas līdzpieteicējām, un izvērstāku pamatojumu par šo argumentu nesniedz.

[20] Pirmās instances tiesa izskaidroja līdzpieteicējām par iespēju saņemt pašvaldības palīdzību – pabalstu kompensējamo zāļu sarakstā iekļauto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu daļas samaksai. Kā apgabaltiesu informēja Rīgas Sociālais dienests, līdzpieteicējas šādu pašvaldības palīdzību nav lūgušas (*lietas 2.sējuma 73.lapa*).

Apgabaltiesa uzskata, ka pašvaldības palīdzība kompensējamo zāļu sarakstā iekļauto zāļu iegādes izdevumu daļas samaksai samazinātu zāļu *Venofer* iegādes izdevumus līdzpieteicējām visā tiesvedības procesā, tādējādi nodrošinot līdzpieteicējām nepieciešamo zāļu iegādes iespēju alternatīvā veidā. Līdzpieteicējas, esot informētām par šādu iespēju vērsties pie pašvaldības pēc palīdzības, to neizmantoja, kas liecina par zināmu personu pasivitāti un nevēlēšanos līdzdarboties savu interešu nodrošināšanā.

[21] Apgabaltiesa izvērtēja visus līdzpieteicēju izvirzītos argumentus, taču nesniegs vērtējumu līdzpieteicēju argumentam par 6 miljonu *euro* izlietojumu, jo administratīvo tiesu kompetencē neietilpst pienākums pārbaudīt iestādei piešķirto finanšu līdzekļu izlietojuma pamatotību kopumā.

Tāpat norādāms, ka tiesvedības procesā procesa dalībniekam ir pienākums ievērot neitrālu attieksmi pret iestādēm un tajā strādājošajiem darbiniekiem, līdz ar to uz pārāk emocionāliem līdzpieteicēju izteikumiem apgabaltiesa atbildes nesniegs.

Kā atzīts Senāta 2020.gada 20.jūnija rīcības sēdes lēmumā lietā Nr.SKA-1278/2020, procesa dalībniekam nevajadzētu procesuālajos dokumentos paust negatīvās emocijas un ietvert rupjus apvainojumus iestādē un tiesā strādājošām personām. Lai arī cik emocionāli smaga var būt tiesvedība, tomēr attiecībās ar citiem cilvēkiem, tostarp iestādēs un tiesās strādājošajiem, procesa dalībniekiem ir jāsaglabā neitrāli cieņpilna attieksme.

[22] /pers. A/ ar Administratīvās apgabaltiesas tiesneses lēmumu tika atbrīvota no valsts nodevas samaksas par apelācijas sūdzības iesniegšanu, savukārt /pers. B/ no valsts nodevas samaksas par apelācijas sūdzības iesniegšanu tika atbrīvota daļēji.

Ievērojot Administratīvā procesa likuma 126.panta otro daļu, Ministrijai ir uzliekams pienākums samaksāt valsts budžetā valsts nodevu 50 *euro* apmērā par apelācijas sūdzību.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo un otro daļu, 307. un 309.pantu, Administratīvā apgabaltiesa

nosprieda

apmierināt /pers. A/ un /pers. B/ pieteikumu.

Uzdot Veselības ministrijai vienā mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas izdot /pers. A/ un /pers. B/ labvēlīgāku administratīvo aktu, ar kuru zāļu *Ferri hydroxidi saccharatum* (*Venofer 20mg/ml šķīdums injekcijām*) iegādes izdevumi tiktu kompensēti pilnā apmērā.

Piespriest no Veselības ministrijas par labu /pers. B/, personas kods /personas kods/, samaksāto valsts nodevu 40 *euro* apmērā.

Uzlikt pienākumu Veselības ministrijai samaksāt valsts budžetā valsts nodevu 50 *euro* apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Senāta Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot kasācijas sūdzību Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente I.Kaļiņina

Tiesnese M.Osmane

Tiesnese R.Paegle